

BEATA KACZOR*, EWA SZCZEPANOWSKA**

Analiza potencjału turystycznego uzdrowisk i jego odzwierciedlenie w rozwoju turystyki zdrowotnej (na przykładzie Inowrocławia i Ciechocinka)

*[...] owe wspaniałe gmachy sztucznie ułożonych cierni,
zadziwiają swym obszarem wzrok zbliżającego się przechodnia
i uprzyjemniają swym cieniem spacer upałem zmęczonego gościa.*

dr Ludwik Mieczkowski

Streszczenie. Turystyka zdrowotna jest dziś jedną z najpotężniejszych dziedzin turystyki. Jest to związane nie tylko ze zmianami demograficznymi (przede wszystkim starzeniem się społeczeństwa, wzrostem wykształcenia i samoświadomości, dbaniem o kondycję i zdrowie w wielu jego aspektach), ale także z koniecznością ożywienia gospodarczego dotychczasowych obszarów lecznictwa uzdrowiskowego. Zdiagnozowanie istniejącego potencjału miejscowości uzdrowiskowych i analiza czynników rozwojowych są podstawą określenia zasadniczych kierunków przyszłych działań mogących pozytywnie wpłynąć na rozwój miejscowości uzdrowiskowych. Współczesne trendy turystyki zdrowotnej mogą stać się impulsem do aktywizacji i zwiększenia konkurencyjności miejscowości uzdrowiskowych. W artykule podjęto problematykę aktywizującej roli turystyki zdrowotnej w kontekście jej wpływu na rozwój miejscowości uzdrowiskowych na przykładzie Inowrocławia i Ciechocinka. Przeprowadzone badania i analizy pozwoliły na określenie istniejącego potencjału turystycznego i leczniczego oraz możliwości jego wykorzystania. Obie miejscowości posiadają potencjał istotny dla regionu, ale jest on niedostatecznie wykorzystywany, choć z roku na rok rośnie zainteresowanie nowymi formami turystyki zdrowotnej oraz lepszym wykorzystaniem istniejących zasobów strukturalnych i funkcjonalnych obu miejscowości. Tendencja ta jest wyraźna w uzdrowisku Ciechocinek, które ma największe szanse na to, by przekształcić się w nowoczesny, wysokiej klasy kurort spa.

Słowa kluczowe: turystyka zdrowotna, potencjał turystyczny, uzdrowisko

* Akademia Wychowania Fizycznego, Wydział Turystyki i Rekreacji w Poznaniu, e-mail: beata.kaczor@gmail.com, tel. 61 835 53 39.

** Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk o Ziemi, e-mail: ewa.szczepanowska@univ.szczecin.pl, tel. 91 444 25 18.

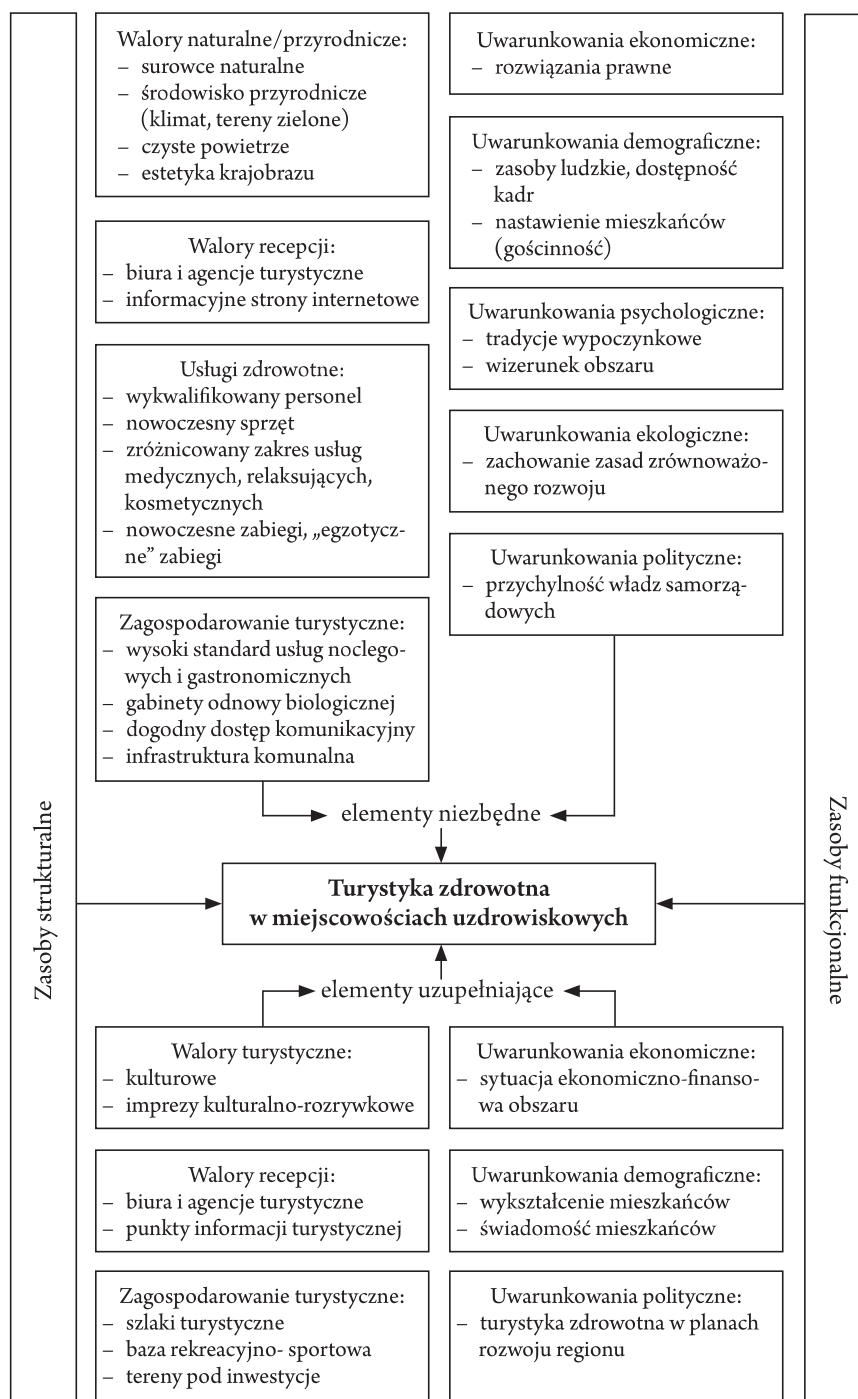
1. Wprowadzenie

Aby poznać możliwości rozwojowe obszaru, ze szczególnym uwzględnieniem perspektyw turystyki zdrowotnej, trzeba przyrzeć się jego atutom, które tkwią w posiadanych zasobach. Ocenic należy potencjał turystyczny obszaru, na który składają się elementy strukturalne i funkcjonalne, niezbędne dla rozwoju turystyki. Zasoby strukturalne stanowią podstawę tworzenia funkcji turystycznej regionu i związane są z czynnikami przestrzennymi obejmującymi: rangę walorów turystycznych, zagospodarowanie turystyczne obszaru i jego dostępność komunikacyjną. Zasoby funkcjonalne to elementy, które mogą sprzyjać bądź utrudniać wykorzystanie zasobów strukturalnych. Należą do nich uwarunkowania ekonomiczno-polityczne, demograficzno-społeczne, psychologiczne (tradycje wypoczynku w obszarze, percepcja turystów), technologiczne oraz ekologiczne (Meyer 2010).

Rozpoznanie stanu zagospodarowania terenów uzdrowiskowych i określenie zasad funkcjonowania miast uzdrowiskowych w przestrzeni wpływa na możliwość realizacji procesu leczniczego, wypoczynek, a tym samym na rozwój turystyki zdrowotnej. Uwarunkowania lokalizacji i sposoby użytkowania terenów w uzdrowiskach związane są z jednej strony z występowaniem naturalnych surowców leczniczych, z drugiej zaś – z decyzjami podejmowanymi w drugiej połowie XX w. Kształtowanie przestrzeni uzdrowiskowej powinno być adekwatne do pełnionej funkcji i profili leczniczych oraz spełniać standardy przestrzenne, kompozycyjne i estetyczne zgodnie z rangą miejscowości uzdrowiskowej (Węclawowicz-Bilska 2008). Założenia przestrzenne uzdrowisk Inowrocław i Ciechocinek spełniały te warunki, ale w ostatnich latach powstało wiele obiektów, które „zaśmieciły” przestrzeń i nie odpowiadają obecnie historycznej zabudowie miejscowości. Analizowane uzdrowiska nie stanowią „wyspy”, ale są powiązane z zagospodarowaniem obszarów sąsiednich. Zgodnie z zaproponowanym podziałem uzdrowisk ze względu na ich związek z otoczeniem (Węclawowicz-Bilska 2008) badane uzdrowiska tworzą zespół uzdrowisk bipolarnych (wielopolarnych), poprzez bliskie sąsiedztwo oraz podobny potencjał leczniczy i turystyczny, choć warunek ścisłej współpracy między nimi nie jest do końca spełniony.

Niezbędne dla rozwoju turystyki zdrowotnej w miejscowościach uzdrowiskowych występowanie elementów strukturalnych i funkcjonalnych stanowi o tym, że niektóre z nich mają kluczowe znaczenie, inne natomiast – charakter uzupełniający, a ich obecność wpływa na uatrakcyjnienie pobytu w uzdrowisku (rys. 1).

Celem artykułu jest określenie potencjału turystycznego uzdrowisk Inowrocław i Ciechocinek, profilu i zakresu usług leczniczych i towarzyszących, a także rozpoznanie stanu zagospodarowania terenów uzdrowiskowych, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wynikających z rozwoju turystyki zdrowotnej.

Rys. 1. Elementy potencjału turystycznego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Kaczmarek, Stasiak, Włodarczyk 2005.

2. Założenia badawcze, cel i metody

Zaprezentowane wyniki stanowią część szerszych badań dotyczących nowych trendów w turystyce zdrowotnej oraz czynników aktywizujących rozwój nizinnych miejscowości uzdrowiskowych. Wyniki uzyskano podczas badań prowadzonych w latach 2006-2012 w Inowrocławiu i Ciechocinku. Przyjęto założenie, że współczesna turystyka zdrowotna może stać się czynnikiem aktywizującym obszary uzdrowiskowe, przyciągającym ludzi poszukujących nowych, niebanalnych i aktywnych propozycji spędzenia czasu wolnego. W obu miejscowościach istnieją rezerwy potencjału turystycznego i leczniczego, które aktualnie nie znajdują pełnego odzwierciedlenia w zakresie oferowanych usług leczniczych i turystyczno-rekreacyjnych. Wyraźne jest również ograniczenie powiązania między obserwowaną współcześnie tendencją do zdrowego stylu życia a przemianami w strukturze przestrzennej i funkcjonalnej miejscowości uzdrowiskowych.

W celu rozpoznania funkcjonowania uzdrowisk przeprowadzone zostały: kwerenda literatury, analiza dokumentów, analiza materiałów kartograficznych, analiza opisowo-jakościowa i sondaż diagnostyczny, który pozwolił na zgromadzenie wiedzy o atrybutach strukturalnych i funkcjonalnych oraz dynamice zmian, a także na opis zachowania, wartości i stylu życia, na poznanie poglądów, opinii i potrzeb badanych respondentów. Badania ankietowe i skategoryzowane wywiady zostały przeprowadzone wśród czterech grup respondentów: mieszkańców, kuracjuszy/turystów, gestorów bazy uzdrowiskowej oraz przedstawicieli władzy samorządowej. Badania umożliwiły poznanie uwarunkowań, problemów i złożoności funkcjonowania miejscowości uzdrowiskowych, zebranie danych dotyczących charakterystyki analizowanych miejscowości oraz uchwycenie zjawisk charakterystycznych dla obszarów uzdrowiskowych. Długookresowe badania pozwoliły również na dostrzeżenie zmian i tendencji rozwojowych analizowanych uzdrowisk.

3. Zasoby strukturalne uzdrowisk Inowrocław i Ciechocinek

Oba obszary należą do nizinnych miejscowości uzdrowiskowych, położone są w IV (środkowym) regionie bioklimatycznym Polski, w Pomorskiej Dzielnicy Klimatycznej. Ich warunki klimatyczne są silnie związane z ukształtowaniem terenu, zróżnicowaną szatą roślinną, cechami klimatu, co wpływa na słabą bodźcowość, krótki i łagodny okres aklimatyzacji oraz korzystne warunki solaryczne (Tyczka 1959,

Gadzikiewicz 1950, za: Kozłowska-Szczęśna 2000, Gminny program 2004; Diagnoza Miasta Ciechocinka 2001). Warunki panujące w Ciechocinku są również związane z bliskością Wisły, która wpływa modyfikująco na system wiatrów, temperatury i wilgotności.

W miejscowościach uzdrowiskowych najważniejszym elementem zasobów strukturalnych są lecznicze surowce naturalne. Na terenie uzdrowiska Inowrocław zidentyfikowane zostały cztery najważniejsze surowce naturalne (tab. 1).

Tabela 1. Surowce naturalne w uzdrowisku Inowrocław

Surowce	Opis	Zastosowanie
Klimat lokalny	–	klimatoterapia w zakresie aeroterapii i kinezyterapii, helioterapii, wykorzystywany w lecznictwie: chorób ortopedyczno-urazowych, reumatologicznych, kardiologicznych, nadciśnienia, naczyń obwodowych i układu trawienia (art. 6.1, uchwała nr XVII/230/2011)
Mineralna woda lecznicza	0,29% chlorkowo-sodowo-wapniowa z ujęcia nr 3 (nr świadectwa: HU-78/WL/2010)	do kuracji pitnej, dobrze wpływa na wzrost sekrecji soku żołądkowego, pobudza czynności wątroby i trzustki)
Mineralna woda lecznicza	1,29% chlorkowo-sodowa, siarczkowa, termalna z odwiertu „IL-1” (nr świadectwa: HU-81/WL/2010)	do kąpeli, bezpośrednio wpływa na skórę, zakończenia nerwów i naczynia krwionośne, powoduje zmniejszenie pobudliwości nerwów czuciowych i ruchowych, poprawę ukrwienia skóry i tkanek przyległych, normalizację ciśnienia tętniczego krwi i regulację krążenia
Źródła solanki gorzkiej	wody chlorkowo-sodowo-magnezowe	jedyne w Polsce wykorzystywane w postaci leku, produktu zdrowego „Inowrocławska Solanka Gorzka”

Źródło: opracowanie własne na podstawie uchwały nr XVII/230/2011.

Na terenie Ciechocinka zidentyfikowane zostały wody mineralne, solanki (o temperaturze od 8 do 37° C i zasoleniu od 0,33% do 6,48%), których źródło stanowi sól wieku czorsztyńskiego, występująca w postaci tzw. wysadów solnych (Ponikowska, Marciniak 1988). Stanowią one podstawę lecznictwa balneologicznego (ich właścicielem jest Przedsiębiorstwo Uzdrowisko Ciechocinek S.A.). Dzięki nim funkcjonuje infrastruktura techniczna: fontanna „Grzybek”, tężnie, warzelnia soli, jeszcze niedawno basen termalno-solankowy. Wykorzystywane są do celów kąpielowych¹, inhalacji, irygacji, produkcji soli, szlamu, łągu leczni-

¹ Obecnie funkcjonuje sześć basenów kąpielowych, z których można korzystać w obiektach sanatoryjnych (www.ciechocinek.pl [20.05.2012]).

czego oraz do celów konsumpcyjnych – jako sól spożywcza i butelkowana woda mineralna „Krystynka” i „Kujawianka” (Diagnoza Miasta Ciechocinka 2001).

Istotny element systemu przestrzennego miast stanowią: urządzona zieleń parkowa, zieleń cmentarna, parki uzdrowskowe, parki miejskie, skwery, aleje, starodrzew przykościelny oraz zadrzewienia parkowe. Odgrywają one szczególną rolę w pełnieniu przez miasto funkcji uzdrowskowych: regulują stosunki wodne, pełnią funkcje sanitarno-higieniczne, urozmaicają krajobraz oraz podnoszą jego walory estetyczne². Do terenów zielonych Inowrocławia należą: Park Uzdrowski (Park Zdrojowy, Solankowy, tzw. Solanki), dywany kwiatowe, pomnik pawia (zegar słoneczny), Ogrody Papieskie, Park Dworski z pomnikami przyrody, stawami, Aleją Dębów (od 2005 r. sadzone są one przez znanych gości np. przez Irenę Kwiatkowską, Irenę Szewińską, Wojciecha Kilara, Krzysztofa Pendereckiego, Grzegorza Turnaua, Bogusława Lindę czy Justynę Steczkowską).

Ciechocinek posiada trzy parki miejskie: Park Zdrojowy (z rzadkimi gatunkami roślin, takimi jak: hłyk kanadyjski, miłorząb dwuklapowy, skrzydłonech kaukaski, tulipanowiec amerykański), Park Sosnowy (o charakterze leśnym), Park Tężniowy (ze specyficznym mikroklimatem), skwery, zieleńce i aleje. Miasto otoczone jest kompleksami leśnymi, takimi jak: Las Ciechociński, Lasy Dobrzejewickie, Lasy Doliny Wisły, Uroczysko Kuczek, Lasy Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej, które znacząco wpływają na jego klimat i charakter miejscowości. Ochroną prawną objęto Obszar Chronionego Krajobrazu Niziny Ciechocińskiej, rezerwat florystyczny „Ciechocinek”³ i pomnik przyrody w Parku Zdrojowym (Lokalny Program Rewitalizacji 2008).

Ze względów leczniczych najcenniejszymi obiektami w uzdrowskach Inowrocław i Ciechocinek są inhalatoria – tężnie solankowe. Spływająca po gałęzkach tarniny solanka, parując, tworzy specyficzny, niepowtarzalny mikroklimat, który istotnie wspomaga leczenie: chorób górnych dróg oddechowych, reumatycznych, tarczycy, alergii skórnych, nadciśnienia tętniczego. U ludzi zdrowych przyczynia się zaś do zwiększenia odporności organizmu⁴ (Inowrocław i Kujawy

² Powierzchnia zieleni urządzonej w Inowrocławiu wynosi ok. 343 ha, a w Ciechocinku 140 ha, co w przeliczeniu na jednego mieszkańca daje odpowiednio: 43 m² i 130 m². Jest ona znacznie wyższa niż średnia krajowa, która wynosi 16,3 m², co istotnie wpływa na atrakcyjność turystyczną i zdrowotną, zwłaszcza Ciechocinka (Gminny program 2004, www.aleksandrow.pl [30.09.2012]).

³ Rezerwat (1,9 ha) powstał w 1963 r. Ochroną objęte zostały rośliny słonolubne (halofitowe), m.in.: aster solny, świbka morska, soliród zielny, muchotrzew solniskowy. Pojawienie się i występowanie roślin solniskowych było spowodowane działalnością człowieka, tj. zwiększeniem zasolenia gleby, które było wynikiem odprowadzania do Wisły solanki pozabiegowej oraz wodami przenikającymi do gleb podczas eksploatacji tężni. Po zamknięciu basenu solankowego zmniejszyło się zasolenie gleby i nastąpiła utrata zdolności utrzymania się roślin. Obecnie zauważa się w rezerwacie ponowne zwiększenie liczby roślin słonolubnych (Lokalny Program Rewitalizacji 2008).

⁴ Tężnie solankowe w Ciechocinku powstały w latach 1827-1828 (II i III) i 1859 (tężnia I); ich łączna długość to 1692 m; do ich budowy zużyto 19 tys. m³ pni dębowych i sosnowych z lasów nad

Zachodnie 2011; Krysiak 2010). Parki solankowe obu miejscowości są dobrze przystosowane do potrzeb rehabilitacji i rekreacji kuracjuszy i turystów. Zlokalizowane tam urządzenia sportowo-rekreacyjne pozwalają aktywnie odpoczywać i regenerować siły, a wytyczone ścieżki spacerowe umożliwiają dotarcie do wszystkich miejsc oraz korzystanie ze specyficznego mikroklimatu i walorów krajobrazowych strefy uzdrowiskowej.

Ważnym elementem zasobów strukturalnych miejscowości uzdrowiskowych są zakłady lecznicze i sanatoria, dysponujące bazą zabiegową, rehabilitacyjną oraz odpowiednią kadrą. Badane uzdrowiska mają różne zaplecze sanatoryjno-zabiegowe. W Ciechocinku jest więcej obiektów sanatoryjnych (tab. 2). Jednostkowo dysponują one mniejszą liczbą miejsc noclegowych, ale ogólnie liczba ta jest o prawie 1/3 większa niż w uzdrowisku Inowrocław (tab. 3).

W analizowanych uzdrowiskach prowadzone jest zarazem leczenie i profilaktyka (tab. 2 i 3), którym sprzyja klimat i występowanie wód mineralnych. Leczenie sanatoryjne i rehabilitacyjne obejmuje również odnowę biologiczną oraz leczenie klimatyczno-wypoczynkowe, adresowane do osób potrzebujących odpoczynku i poprawy kondycji psychofizycznej.

W obiektach sanatoryjnych w Inowrocławiu i Ciechocinku dla gości, oprócz pokoi, gabinetów zabiegowych, odpowiednio dostosowanej stolówki, dostępne są: sale konferencyjne, kawiarnie, sale gier, kącik biblioteczny, sale telewizyjne, plac zabaw dla dzieci, siłownia, korty tenisowe, bilard, basen, kriokomora oraz grota solna (tab. 4). Każdy obiekt posiada własny parking, choć nie zawsze odpowiada on potrzebom (często jest zbyt mały). Ważnym elementem, decydującym o wyborze obiektu leczenia i wypoczynku, jest brak barier architektonicznych wewnątrz i wokół obiektu sanatoryjnego, co pozwala na samodzielne poruszanie się gości z niepełnosprawnością ruchową, osób starszych czy osób z małymi dziećmi. Zakłady lecznicze dostrzegają potrzebę zarówno zmiany wystroju i wyposażenia, jak również poszerzenia zakresu oferowanych usług medycznych, rehabilitacyjnych, relaksacyjnych czy wypoczynkowych. Powstają gabinety oraz ośrodki spa, które oferują różne zabiegi – od tych tradycyjnych (m.in. masaże, natryski), poprzez niekonwencjonalne (m.in. kolonoterapię, muzykoterapię, aromatoterapię), aż po sięganie do elementów etnicznych (m.in. ajurwedyjnych, chińskich, japońskich, śródziemnomorskich). Odpowiednie wyposażenie obiektów, specjalistyczny sprzęt oraz wysoko wykwalifikowany personel zapewniają kompleksowe świadczenie usług, przez co wzrasta ich prestiż, poprawia się wi-

Bugiem, Narwią i środkową Wisłą (Mansfeld 1987). Tężnia solankowa w Inowrocławiu jest trzecią w kraju pod względem czasu powstania (po tężni w Ciechocinku i Konstancinie-Jeziornej), a drugą co do wielkości i jedną z nielicznych w Europie. Zbudowana została z drewna i gałązek tarniny w kształcie dwóch połączonych ze sobą wieloboków o długości 320 m i 9 m wysokości. Na całej długości tężni znajduje się taras widokowy. Przebywanie w minimalnej odległości od tężni (ok. 30 m) nie powinno trwać jednorazowo dłużej niż 15-30 minut (Inowrocław i Kujawy Zachodnie 2011; Krysiak 2010).

Tabela 2. Zakłady lecznicze w uzdrowisku Ciechocinek

Lp.	Zakład	Liczba łóżek	Profil leczniczy
1	22 Wojskowy Szpital Uzdrowiskowo-Rehabilitacyjny	314	rehabilitacja pozawałowa, choroby układu krążenia, górnych dróg oddechowych, zwyrodnienia stawów
2	Kolejowy Szpital Uzdrowiskowy	420	rehabilitacja narządów ruchu, narządów krążenia i górnych dróg oddechowych
3	Szpital PUC nr 4 „Dom Zdrojowy”	262	rehabilitacja narządów ruchu, chorób krążenia i chorób metabolicznych
4	Szpital PUC nr 3 im. Dr Markiewicza	168	rehabilitacja narządów ruchu dzieci
5	Szpital PUC „Pomorzanka”	241	choroby zwyrodnieniowe stawów, choroby układu krążenia i górnych dróg oddechowych
6	Szpital PUC nr 1	120	rehabilitacja narządów ruchu, rehabilitacja po udarach mózgu i in., choroby neurologiczne
7	Zespół Szpitali – Sanatorium nr 6 „Grażyna”	188	choroby narządów ruchu, krążenia i górnych dróg oddechowych
Sanatoria i ośrodki leczniczo-rehabilitacyjne			
8	Sanatorium Uzdrowiskowe „Gracja”	185	rehabilitacja narządów ruchu, krążenia i górnych dróg oddechowych
9	Sanatorium Uzdrowiskowe „Łączność”	110	choroby zwyrodnieniowe stawów
10	Sanatorium Uzdrowiskowe MSWiA	263	rehabilitacja narządów krążenia, górnych dróg oddechowych, choroby dziecięce
11	Sanatorium Uzdrowiskowe „Pod Tężniami”	206	rehabilitacja narządów ruchu, krążenia i górnych dróg oddechowych
12	Sanatorium Uzdrowiskowe „Promień”	130	rehabilitacja narządów ruchu, krążenia i górnych dróg oddechowych
13	Sanatorium Uzdrowiskowe „Sanvit”	240	rehabilitacja narządów ruchu, górnych dróg oddechowych, leczenie dzieci z paraplegią
14	Sanatorium Uzdrowiskowe „Wrzos”	164	rehabilitacja narządów ruchu i górnych dróg oddechowych
15	Sanatorium Uzdrowiskowe „Chemik”	156	rehabilitacja narządów ruchu, układu krążenia i górnych dróg oddechowych, leczenie cukrzycy
16	Sanatorium Uzdrowiskowe „Unii Z.Z. i O.S.”	145	rehabilitacja narządów ruchu, układu krążenia i górnych dróg oddechowych
17	Sanatorium Uzdrowiskowe „Ruch”	120	rehabilitacja narządów ruchu, krążenia, górnych dróg oddechowych, leczenie cukrzycy
18	Sanatorium Uzdrowiskowe ZNP	290	rehabilitacja narządów ruchu, układu krążenia, górnych dróg oddechowych
19	Ośrodek Wczasowo-Profilaktyczny „Krystynka”	100	rehabilitacja narządów ruchu, górnych dróg oddechowych
20	Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny PZN	71	rehabilitacja narządów ruchu, górnych dróg oddechowych leczenie cukrzycy

cd. tabeli 2

Lp.	Zakład	Liczba łóżek	Profil leczniczy
21	Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny „Julianówka”	120	rehabilitacja narządów ruchu
22	„Eden” Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny PZN	100	leczenie pourazowe narządów ruchu, reumatologiczne, kardiologiczne, górnych dróg oddechowych, dziecięce porażenia mózgowego i SM

Źródło: Raport Lekarza Uzdrowiskowego 2000.

Tabela 3. Zakłady lecznicze w uzdrowisku Inowrocław

Lp.	Zakład	Liczba łóżek	Profil leczniczy
1	„Solanki” Uzdrowisko Inowrocław Sp. z o.o.	ok. 700	choroby układu krążenia, narządów ruchu, górnych dróg oddechowych, układu pokarmowego
2	„Energetyk” NZOZ Centrum Rehabilitacyjno-Wczasowe Sp. z o.o	250	rehabilitacja narządów ruchu, kardiologiczna, profilaktyka leczenia narządów ruchu, leczenie klimatyczno-wypoczynkowe i uzdrowiskowe
3	NZOZ Sanatorium Uzdrowiskowe Ośrodek Rehabilitacji i Odnowy Biologicznej „Oaza”	175	leczenie narządów ruchu, reumatologiczne, ortopedyczne, neurologiczne, geriatryczne, dróg oddechowych, osteoporozy i otyłości, rehabilitacja, profilaktyka zdrowotna, odnowa biologiczna
4	Sanatorium Uzdrowiskowe „Modrzew”	182	leczenie narządów ruchu, układu kostno-mięśniowego, przewlekłe choroby reumatyczne stawów, zapalenia i skrzywienia kręgosłupa, choroby wirusowe i laryngologiczne
5	Sanatorium Uzdrowiskowe „Przy Tężni” im. dr Józefa Krzywińskiego	250	obozy rehabilitacyjno-wypoczynkowe dla dzieci z wadami postawy

Źródło: uchwała nr XLVI/657/2010.

zerunek i zwiększa atrakcyjność dla potencjalnych klientów. Podnosząc jakość swoich usług, obiekty sanatoryjne zdobywają certyfikaty i nagrody, dzięki którym stają się bardziej rozpoznawalne.

Baza noclegowa, nie uwzględniając obiektów sanatoryjnych, jest dość dobrze rozwinięta. W Inowrocławiu miejsca noclegowe można znaleźć w hotelach, pokojach gościnnych, schroniskach i bursie szkolnej. W Ciechocinku w ostatnich latach znacznie wzrosła liczba kuracjuszy korzystających z leczenia ambulatoryjnego, co wpłynęło na wzrost liczby średniej wielkości obiektów (pensjonatów, rezydencji, willi, pokoi gościnnych i kwater prywatnych) o wysokim standardzie, posiadających zaplecze odnowy biologicznej. Obiekty nastawiają się na obsługę klienta indywidualnego, bardziej wymagającego i o wyższych dochodach.

Tabela 4. Miejsca dostępne dla kuracjusza/turysty w sanatoriach w Inowrocławiu i Ciechocinku

Obiekt	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Inowrocław																	
„Solanki” Uzdrawisko Inowrocław Sp. z o.o.	x					x	x		x							x	x
NZOZ Centrum Uzdrawiskowe „Energetyk” Sp. z o.o.	x	x	x	x		x	x	x	x							x	x
NZOZ Sanatorium Uzdrawiskowe Ośrodek Rehabilitacji i Odnowy Biologicznej „Oaza” (dawny „Metalowiec 70”)	x	x	x	x		x									x		x
Sanatorium Uzdrawiskowe „Modrzew”			x			x											
Sanatorium Uzdrawiskowe „Przy Tężni”	x		x	x	x	x		x	x					x			x
Ciechocinek																	
Przedsiębiorstwo „Uzdrawisko Ciechocinek” S.A.			x						x	x		x	x				x
Kolejowy Szpital Uzdrawiskowy Sp. z o.o.	x	x	x	x				x	x	x		x	x	x			x
22 Wojskowy Szpital Uzdrawiskowy	x	x	x	x				x	x	x		x	x				x
Klinika Uzdrawiskowa „Pod Tężniami”*			x	x							x	x	x				x
Sanatorium Uzdrawiskowe „Eden” (SPA)			x			x		x			x	x	x				x
Sanatorium Uzdrawiskowe „Gracja”			x			x					x	x	x				x
Sanatorium „Julianówka”			x			x					x	x	x				x
Sanatorium Uzdrawiskowe „Chemik”			x			x					x	x	x				x
Sanatorium „Krzyszynka”			x			x					x	x	x				x
Sanatorium Uzdrawiskowe „Promień”			x			x					x	x	x				x
Sanatorium Uzdrawiskowe „Sanvit”			x			x					x	x	x				x
Sanatorium Uzdrawiskowe „Wrzos”			x			x					x	x	x				x
Sanatorium Uzdrawiskowe ZNP			x			x					x	x	x				x
Sanatorium Uzdrawiskowe „Łączność”			x			x					x	x	x				x
Sanatorium Uzdrawiskowe „Polex-Ruch”			x			x					x	x	x				x
Sanatorium Klinika „Villa Park”			x			x					x	x	x				x
Dom Zdrowia „Lila”			x			x					x	x	x				x
Ośrodek Leczniczo-Rehabilitacyjny Polskiego Związku Niewidomych			x			x					x	x	x				x
Willi Piast Spa & Wellness Hotel			x			x					x	x	x				x

1 – sala konferencyjna, 2 – biblioteka, 3 – kawiarnia, 4 – sala gier, 5 – sala telewizyjna, 6 – parking, 7 – ogród, plac zabaw, ścieżka zdrowia, 8 – siłownia, kręgle, bilard, korty tenisowe, 9 – krioterapia, 10 – basen, 11 – wypożyczalnia rowerów, 12 – zakład fryzjerski, 13 – gabinet stomatologiczny, 14 – kafejka internetowa, 15 – grota solna, 16 – przystosowanie dla osób niepełnosprawnością, 17 – zabiegi spa, * w obiekcie znajdują się stół bilardowy, tenis stołowy, piłkarzyki, tarcza do lotek.

Źródło: opracowanie własne.

Atrakcyjność obszarów często zdeterminowana jest dostępnością komunikacyjną. Analizowane uzdrowiska położone są w centrum Polski i mają stosunkowo korzystne połączenia komunikacyjne z resztą kraju. Inowrocław posiada dogodne połączenia drogowe i kolejowe, co daje mu pewną przewagę nad sąsiednim Ciechocinkiem, gdzie połączenie kolejowe z pobliskim Aleksandrowem Kujawskim zostało zawieszona w grudniu 2011 r. z powodu nierentowności linii. Ciechocinek położony jest pomiędzy dużymi ośrodkami: Toruniem, Włocławkiem i Bydgoszczą, a nowo oddana autostrada A1 może zwiększyć znaczenie miejscowości. Ze względu na położenie miasta nad Wisłą sieć dróg lokalnych rozwinięta jest jednostronnie i umożliwia połączenia z: Wołuszewem, Raciążkiem, Nieszawą i Aleksandrowem Kujawskim.

Z przeprowadzonych badań wynika, że ponad połowa (55%) kuracjuszy i turystów korzysta z własnego środka transportu. Wymaga to przygotowania odpowiednich miejsc parkingowych blisko obiektu sanatoryjnego czy hotelowego, często w strefie ochronnej A. Generuje to problemy i konflikty między mieszkańcami, władzami samorządowymi, organizacjami ekologicznymi a kuracjuszami czy turystami. Jednak nadal prawie co trzecia osoba skorzysta z kolei, a część badanych chętnie korzystałaby nadal z takiej możliwości, gdyż według respondentów dla osób starszych jest to najbardziej wygodna forma podróży.

Do zasobów strukturalnych, które podnoszą jakość wypoczynku, urozmaicają i uatrakcyjnają pobyt, należy zaliczyć walory historyczno-kulturowe obszaru. Położenie geograficzne obu miejscowości w znacznym stopniu wpłynęło na ich rozwój i historyczne znaczenie, choć lokalizacja na skrzyżowaniu europejskich szlaków handlowo-komunikacyjnych narażała je na wojny, najazdy i zniszczenia. Inowrocław jest „miastem królewskim”, położonym na szlaku Piastowskim, w sąsiedztwie historycznego Askaukalis, emporium handlowego z okresu rzymskiego, na Szlaku Bursztynowym. Natomiast Ciechocinek nazywany jest „perłą Kujaw”, a jego tradycje turystyczne sięgają początków XIX w., kiedy był największym kurortem nizinnym w kraju. Tu wypadało bywać, aby zaznać spokoju i dobrego klimatu. W Inowrocławiu na liście obiektów wpisanych do rejestru zabytków znajduje się 28 miejsc, jednak obiektów zabytkowych jest znacznie więcej (861 pozycji w ewidencji obiektów zabytkowych miasta) (Zmiana studium 2008). Z kolei w Ciechocinku, na dzień 31 grudnia 2011 r., ochroną konserwatorską objętych było ok. 60 obiektów, a ok. 40% powierzchni miasta stanowi strefa historycznej zabudowy (Informacja o stanie gminy miejskiej Ciechocinek 2012) (tab. 5).

Do miejscowości uzdrowiskowych na leczenie, odpoczynek, w celach artystycznych lub towarzyskich przybywały często osoby znane w kręgach kultury, nauki, polityki czy duchowieństwa. Dzięki ich obecności kurorty stawały się miejscami popularnymi i ważnymi w życiu kraju. Z Inowrocławiem związani byli m.in.: Jan Kasprówic, Stanisław Przybyszewski, cygańska poetka Bronisła-

Tabela 5. Najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego w Inowrocławiu i Ciechocinku

Inowrocław	Ciechocinek
<ul style="list-style-type: none"> – romański kościół pw. NMP (tzw. Ruina) – (ok. 1180 r.), z rytami i płaskorzeźbami, największa bazylika zredukowana w Europie śr.-wsch. – fara pw. św. Mikołaja (XIII-w.) – proces polsko-krzyżacki o Pomorze Zachodnie (1320-1321), ochrzczony został poeta młodopolski Jan Kasprówic (1860) – kościół pw. Zwiastowania NMP – wystrój rzeźbiarski nawiązujący do polskich tradycji narodowych – kościół garnizonowy pw. św. Barbary i św. Maurycego, neobizantyjski, tablice upamiętniające wydarzenia historii współczesnej na Kujawach – domy, kamienice, wille, dwory, m.in.: kamienica „Złoty Róg” (kamienica Czabańskich), „żłobek” (dom kupca Juliana Dreusa), hotel „Bast” i Sala Malinowa (miejsce wielu wydarzeń historycznych), pensjonat „Biały Dworek”, gimnazjum żeńskie, Pałac Mieszczański (dom Kasprówicza, obecnie muzeum), budynki uzdrowiskowe (pierwszy zakład kąpielowy oraz Zakład Przyrodolecznicy), neogotycki ratusz – dzielnica Rąbiń – ślady początków solowarstwa* – fragmenty murów obronnych z XIII/XIV w. 	<ul style="list-style-type: none"> – zespół trzech tężni (1824-1859), największy w Europie – zespół budynków warzelni soli – jedyny w Europie, nadal czynny zakład z XIX-XX w., gdzie lat produkuje się sól spożywczą, szlam i ług do kąpeli leczniczych; muzeum warzelnictwa, powstania i działalności uzdrowiska – Teatr Letni – w stylu szwajcarskiego domu chłopskiego, secesyjny, jeden z trzech tego typu drewnianych obiektów w Europie – muszla koncertowa w stylu zakopiańskim – pijalnia wód mineralnych – budynki dawnych łazienek – Zakład Przyrodolecznicy nr 1 i 2, Szpital Uzdrowiskowy nr 1 oraz sanatorium nr 3 – kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła, z ołtarzami z białego marmuru – cerkiew pw. Michała Archanioła, jedyny obiekt w Europie zaprojektowany i zbudowany w stylu zauralskim (1894) – pensjonaty, wille, np. „Ormuz”, „Romana”, „Kujawianka”, „Piast”, „Pod Lipami”, hotel Müllera (stan techniczny zróżnicowany, zależny od funkcji użytkowej obiektu i od właściciela) – fontanny „Grzybek”, „Jaś i Małgosia”

* osada targowa (II-IV w. n.e.) ze słonecznymi warzelniami soli i prawdopodobnie śladami pierwszych w Europie tężni z okresu rzymskiego. Odnalezione zostały ślady fundamentów drewnianych konstrukcji o wymiarach: 37 m długości, 6 m szerokości i 4 m wysokości).

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Lokalny Program Rewitalizacji 2008; Inowrocław i Kujawy Zachodnie 2011; Nasze Miasto Inowrocław 2011; Słomczyński 1971; Mansfeld 1987; Nocna 2009.

wa Wajs-Papusza, Jan Moll (pionier transplantacji serca), Józef Glemp (działacz Instytut Prymasa Józefa Glempa, zajmujący się promocją duchowej kultury Kujaw), Henryk Arctowski (ojciec polskiej glaciologii) czy Władysław Sikorski (Krysiak 2010). W Ciechocinku przebywali m.in.: Ignacy Mościcki, Józef Piłsudski, Konstanty Rokossowski, Mieczysław Fogg, Jan Kiepura, Stefan Jaracz, kabalet „Qui pro quo”, Stanisław Staszic, Alexander von Humboldt, Zygmunt Gloger, Zygmunt Hellwig, Roman Ignatowski, Mikołaj Rej, Maria Dąbrowska, Karol Kossak (Nocna 2009).

O potencjale turystycznym miast decyduje również bliskość szlaków turystycznych, ścieżek rekreacyjno-sportowych, tras spacerowych czy ścieżek zdrowia. W okolicach Inowrocławia przebiegają szlaki: międzynarodowe (Bursztynowy), krajowe (Piaśkowski) i regionalne (J. Kasprówicza, St. Przybyszewskiego, gen. Wł. Sikorskiego, Powstania Wielkopolskiego) (Krysiak 2010). W Ciechocinku wytyczone zostały szlaki umożliwiające wędrówkę pieszą, rowerową lub w siodle po najbliższej okolicy: St. Noakowskiego, Kujawski, Wiślany, Krystynki, Solny. Władze z dumą podkreślają, że realizacji doczekał się projekt wytyczenia pieszej promenady Traktu Solnego (Diagnoza Miasta Ciechocinka 2001). Jednak ani w świadomości mieszkańców, ani kuracjuszy właściwie on nie istnieje – brakuje bowiem informacji, map, opisów i odpowiedniego oznakowania. Jeszcze nie do końca zrealizowane są plany budowy infrastruktury turystycznej, zwłaszcza małej architektury, co znacznie utrudnia, przede wszystkim starszym kuracjom, korzystanie z tego szlaku.

Istotnym elementem potencjału turystycznego uzdrowisk są obiekty rekreacyjne i sportowe. Dużym atutem Inowrocławia jest dobrze rozwinięta baza sportowo-rekreacyjna, m.in.: kryte pływalnie „Delfin” i „Wodny Park”, basen otwarty, najnowocześniejsza w Polsce północnej hala widowiskowo-sportowa, korty tenisowe, lotnisko sportowo-usługowe „Aeroklub Kujawski”, ośrodek jeździecki „Stangret”, lodowisko „Lodino”, kompleks rekreacyjny przy tężni (minigolf, szachy, kręgle), skate-park, sale gimnastyczne i boiska sportowe oraz kompleks Kinomax (Inowrocław i Kujawy Zachodnie 2008). Baza rekreacyjna Ciechocinka jest nieco uboższa. Tworzą ją korty tenisowe, kręgielnia i baseny solankowe, zlokalizowane na terenie zakładów uzdrowiskowych, Ośrodek Sportu i Rekreacji, Stadion Klubu Sportowego „Zdrój”, Hala Sportowa, Ośrodek Rekreacji „Amazonka”. Istnieje możliwość wypożyczenia rowerów, przejazdów meleksem, tramwajem konnym i odbycia z rejsu po Wiśle⁵. Ciechocinek wyznaczył w swoich planach zagospodarowania przestrzennego nową powierzchnię pod inwestycje turystyczno-rekreacyjne (w bezpośrednim sąsiedztwie tężni), które są stopniowo realizowane, choć nie bez trudności. W planach jest budowa fontanny, pijalni wód mineralnych, boisk do siatkówki i koszykówki, kortów tenisowych, siłowni na świeżym powietrzu, ścianki wspinaczkowej, parku linowego, placu zabaw dla dzieci oraz kawiarenek i ścieżek spacerowych.

Atutem miejscowości, z dominującą funkcją zdrowotną, jest bogaty, ciekawy i różnorodny kalendarz imprez kulturalnych, patriotycznych, rekreacyjnych i sportowych. Wpływa to na urozmaicenie, wzbogacenie i wypełnienie czasu wolnego kuracjuszy, pozwalając na kontakt z kulturą, poznanie tradycji regionalnych i pogłębienie wiedzy. W obu analizowanych miejscowościach propozycje spędzenia czasu wolnego w sposób aktywny są zróżnicowane i skierowane do

⁵ www.ciechocinek.pl [28.05.2012].

Tabela 6. Wybrane cykliczne i okolicznościowe imprezy w Inowrocławiu w 2012 r.

Miesiąc	Imprezy cykliczne	Imprezy okolicznościowe
Styczeń	Spotkania Literacko-Artystyczne Imieniny Inowrocławia	Sylwester pod gwiazdami „Karton” – warsztaty rysunkowe
Luty	AlterKino Koza – ostatki kujawskie	Debaty Inowrocławskie XXV Szachowe Mistrzostwa Miasta
Marzec	Inowrocławskie Spotkania Artystyczne	Dni Olimpijczyka Wiosna Wierszy
Kwiecień	Ogólnopolski Festiwal Małych Form Teatralnych „Arlekinada” Festiwal Artystyczny Osób Niepełno- sprawnych FAON 2012 Inowrocławski Konkurs Modelarski o Memoriał B. Kempskiego Puchar Polski w Tańcu Nowoczesnym	Wiosenny Rajd „Marzanna 2012” „Wielkanocne Tradycje na Kujawach” Liga Tenisa Stołowego Kobiet „Karton” – warsztaty rysunku saty- rycznego i komiksu Konfrontacje Teatrów Dziecięcych
Maj/sierpień	Inowrocławskie Lato Muzyczne	
Maj	V Bieg Piastowski „Wiosna w Solankach” Ogólnopolski Festiwal Młodzieżo- wych Orkiestr Dętych Dni Inowrocławia	Czwartki Lekkoatletyczne Puchar Polski w Nordic Walking
Czerwiec	Dni Inowrocławia XVII Inowrocławski Rajd Turystyczny II Kujawski Festiwal Pieśni Ludowej Imieniny Jana Kasprowicza III Toruńsko-Inowrocławskie Zawody Balonowe Inowrocławskie Spotkania Poetyckie Międzynarodowy Złot Motocyklowy „Na Soli”	Mistrzostwa Tańca Towarzyskiego Przedszkolaków Wojewódzki Konkurs Wokalny „Pio- senka bez barier” Kinoterapia Spotkania Dyskusyjnego Klubu Książki Międzynarodowe Spotkania Artystów Ulicznych
Lipiec	Czwartkowe spotkania z muzyką kameralną – Solanki Inowrocławska Noc Solankowa Inowrocławskie Lato Muzyczne: Muzyka źródeł, W letnim nastroju, Tańczenie w duecie i w kwartecie, Klasycznie i nie tylko	Inowrocławskie Beatles Show Turniej Siatkówki Piżowej
Sierpień	Inowrocławska Gala Operowo-Ope- retkowa	
Wrzesień	Ino-Rock Festiwal	„Inowrocław łączy”
Październik	Festiwal Muzyki Organowej „Jesienne Wieczory Organowe”	
Listopad	Zaduszki Kujawskie	
Grudzień	Szopka Kujawska Sylwester pod gwiazdami	

Źródło: www.inowroclaw.pl [26.02.2012, 2.07.2012].

Tabela 7. Wybrane cykliczne i okolicznościowe imprezy w Ciechocinku w 2012 r.

Miesiąc	Imprezy cykliczne	Imprezy okolicznościowe
Styczeń	Sylwester miejski Rozgrywki Ligi Piłki Siatkowej Rozgrywki Amatorskiej Ligi Futsalu	
Luty	Halowy Turniej Piłki Nożnej Orlików „Aleks Cup”	Turniej tenisa stołowego i piłki nożnej młodzików
Marzec		Koncert z cyklu „Cztery Pory Roku” – Wiosna
Kwiecień	VI Międzynarodowy Konkurs Malar- ski „Człowiek i jego praca” Amatorski Wiosenny Turniej Piłki Koszykowej	„Pamiętajmy o tradycji” konkurs wielkanocny
Maj	Przegląd Orkiestr Dętych Prezentacje „Sztuka bez barier” Międzynarodowy Festiwal Muzyki Myśliwskiej Przegląd Piosenki Przedszkolnej Dni Ciechocinka	IX Kujawsko-Pomorski Młodzieżowy Przegląd Piosenki koncerty
Czerwiec	Dni Ciechocinka Przegląd Zespołów Dziecięcych Dni Kultury Żydowskiej Ogólnopolski Festiwal Piosenki Strażackiej Spotkania z Folklorem Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej Zjazd Bliźniaków	Targi Wyposażenia Uzdrowisk Dzień Dziecka Koncert z cyklu „Cztery Pory Roku” – Lato Młodzieżowy Turniej Siatkówki Plażowej
Lipiec	Międzynarodowy Festiwal Piosenki i Kultury Romów Festiwal Piosenki Młodzieży Niepeł- nosprawnej „Impresje Artystyczne” Festiwal Piosenki Dzieci i Młodzieży Specjalnej	Międzynarodowy Konkurs Malar- ski – plener malarski Letnie Warsztaty Muzyczne
Sierpień	Festiwal Operowo-Operetkowy Ogólnopolski Festiwal Piękna i Urody	Półmaraton, Termy Ciechocinek Letnie Warsztaty Muzyczne
Wrzesień	Mininaraton Integracyjny „Bieg Solny” Festiwal „Blues bez Barier”	Konkurs Malar- ski dla Dzieci i Młó- dzieży Koncert z cyklu „Cztery Pory Roku” – Jesień
Wrzesień/ październik	Ogólnopolskie Spotkania Teatralne Powiatowy Konkurs Pieśni i Recytacji Poezji Patriotycznej	
Listopad	Zaduszki Muzyczne	
Grudzień		Koncert z cyklu „Cztery Pory Roku” – Zima

Źródło: www.ciechocinek.pl, www.mck.ciechocinek.pl, www.osir.ciechocinek.pl [26.02.2012, 2.07.2012].

różnych grup odbiorców. Obejmują imprezy rozrywkowe, kulturalne, rekreacyjne, sportowe, poznawcze (cykle wykładów, warsztatów, m.in. na temat zdrowego stylu życia). W inowrocławskim kalendarzu imprez co roku można znaleźć ok. 400 przedsięwzięć (tab. 6). Ciechocinek kojarzony jest zaś z kulturalną „stolicą uzdrowiskową”, gdzie dominują festiwale i imprezy artystyczne, jednak widoczne jest coraz większe zróżnicowanie oferty z propozycjami sportowymi czy muzycznymi dla dzieci i młodzieży, spotkaniami, wykładami i warsztatami tematycznymi dla dorosłych (tab. 7).

3. Zasoby funkcjonalne uzdrowisk Inowrocław i Ciechocinek

W obydwu miastach konieczne i widoczne jest łączenie funkcji uzdrowiskowej z funkcją ośrodka gospodarczego, usługowego i przemysłowego, co często budzi kontrowersje, a nawet prowadzi do konfliktów. W układzie przestrzennym miejscowości uzdrowiskowych największe znaczenie mają jednostki strukturalno-przestrzenne, w których określone są różne formy zagospodarowania przestrzennego i ochrony funkcjonalnej (tab. 8). Inowrocław jest ważnym ośrodkiem przemysłowym⁶, turystyczno-uzdrowiskowym i kulturalnym Kujaw Zachodnich. Jako uzdrowisko wykorzystuje bogate zasoby surowców mineralnych. Zrównoważony rozwój przestrzenny Inowrocławia warunkuje wydzielenie w przestrzeni miasta głównych stref funkcjonalno-przestrzennych: mieszkalnictwa i usług podstawowych, usług publicznych i rzemiosła, przemysłowo-składowej, uzdrowiskowej, śródmiejskiej, obszarów rolniczych oraz terenów należących do Wojska Polskiego. Ciechocinek zajmuje obszar prawie o połowę mniejszy niż Inowrocław. Od ponad 170 lat zachowuje swój uzdrowiskowo-wypoczynkowy charakter, kładąc nacisk na rozwój usług, rzemiosła, przemysłu nieuciążliwego, zarówno dla środowiska, jak również mieszkańców i odwiedzających, związanego z realizacją funkcji uzdrowiskowej (rozlewnia wód mineralnych, warzelnia soli, małe zakłady produkcyjno-usługowe) oraz na poprawę i rozwój infrastruktury turystyczno-wypoczynkowej (Program ochrony środowiska 2007; Aktualizacja Strategii 2007).

W obrębie uzdrowiska Inowrocław wyznaczone zostały również strefy ochrony konserwatorskiej, według kryterium zachowania istniejącej historycznej kompozycji urbanistycznej i substancji zabytkowej miasta:

⁶ W mieście zarejestrowanych jest prawie 7 tys. podmiotów gospodarczych (wg GUS z 2010 r.), działających w przemyśle: chemicznym, szklarskim, poligraficznym, maszynowym, spożywczym oraz w usługach. Jednak nadal jego główną funkcją pozostaje działalność uzdrowiskowa i usługi zdrowotne (Studium uwarunkowań 2008).

Tabela 8. Strefy ochrony funkcjonalnej na terenie Inowrocławia i Ciechocinka

Uzdrowisko	Strefa funkcjonalna	Kierunki zagospodarowania
Inowrocław	strefa mieszkalnictwa i usług podstawowych	zabudowa mieszkaniowa wraz z urządzeniami infrastruktury technicznej, zieleni urządzonej, urządzenia sportu i rekreacji o charakterze ogólnodostępnym
	strefa przemysłowo-składowa	lokalizacja zakładów produkcyjnych, rzemieślniczych, składów i magazynów
	strefa usług publicznych i rzemiosła	rozwój sektora usług edukacyjnych, kulturalnych, zdrowotnych, rekreacyjnych, administracyjnych
	strefa uzdrowska	ochrona i rewitalizacja obiektów lecznictwa sanatoryjnego i obszarów zieleni, strefa wyłączona z ruchu pojazdów niezwiązanych z uzdrowiskiem
	strefa śródmiejska	modernizacja, restauracja i rekonstrukcja historycznego układu urbanistycznego
	tereny zamknięte	tereny należące do Wojska Polskiego i PKP
Ciechocinek	strefa A ochrony uzdrowskiej	ochrona i rewitalizacja najstarszej części uzdrowiska wraz z terenami zielonymi
	strefa B mieszkalno-wielofunkcyjna	stworzenie nowego centrum miasta i odpowiedniego układu komunikacyjnego
	strefa C usługowo-wielofunkcyjna	rozwój sektora usług i nieuciążliwej działalności gospodarczej
	strefa D wypoczynkowo-rekreacyjna	rozwój funkcji wypoczynkowych i rekreacyjnych na bazie zasobów środowiska przyrodniczego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Diagnoza Miasta Ciechocinka 2001; Zmiana studium uwarunkowań 2008.

- A: strefa pełnej ochrony konserwatorskiej – do bezwzględnej zachowania,
- B: strefa ochrony konserwatorskiej – obszar, na którym znajdują się elementy wartościowe kulturowo, historyczne przedmieścia, zabudowa przemysłowa (dzielnica Mątwy), zespół Inowrocławskich Kopalni Soli „Solino” S.A, założenia zieleni, cmentarze,
- E: strefa ochrony ekspozycji – dla właściwego eksponowania zespołu zabytkowego,
- W: strefa ochrony archeologicznej – tereny o rozpoznanym lub potencjalnym występowaniu ważnych relikwów archeologicznych; pokrywa się ze strefami A i B (Zmiana studium uwarunkowań 2008).

Mimo że w obu ośrodkach za nadrzędną uznawana jest funkcja uzdrowska, to sposoby podejścia do jej realizacji są różne, a prowadzone działania niejednokrotnie z nią kolidują. Strategiczne kierunki rozwoju społeczno-ekonomicznego w Inowrocławiu w opinii władz samorządowych skupiają się na trzech

obszarach: przestrzeni miejskiej, strefie ludzkiej i gospodarce, obejmując: uporządkowanie przestrzeni miejskiej, rewitalizację i przebudowę centrum miasta oraz strefy uzdrowiskowej, ochronę środowiska przyrodniczego, inwestycje ekologiczne, rozwój infrastruktury komunikacyjnej i uzdrowiskowej, modernizację obiektów sanatoryjnych, budowę nowoczesnych obiektów (w tym spa), pielęgnowanie historycznego dorobku i tradycji kujawskiej, poprawę poziomu życia mieszkańców, podniesienie bezpieczeństwa, zwiększenie konkurencyjności miasta i współpracę międzynarodową. Inowrocław jest specyficznym uzdrowiskiem, którego jednym z głównych celów jest możliwie bezkonfliktowe połączenie funkcji uzdrowiskowej i przemysłowej miasta. W sposób, który będzie trwały, akceptowalny społecznie, bezpieczny ekologicznie, pozwalający osiągnąć europejskie standardy poprzez optymalne wykorzystanie przedsiębiorczości, wiedzy, kwalifikacji, współpracy kulturowej, tradycji i aktywności mieszkańców. Widoczne są tu starania o to, by połączyć różne funkcje miasta, nie szkodząc mu. W Ciechocinku nadrzędnym celem jest rozwój gospodarczy będący środkiem do poprawienia standardu życia mieszkańców oraz przekształcenia uzdrowiska w nowoczesny kurort, jak również rewitalizacja i restrukturyzacja sektora uzdrowiskowego, rozwój i wprowadzanie nowoczesnych technologii oraz przeciwdziałanie izolacji terenów peryferyjnych i – coraz silniej zaznaczane – zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego.

W obu miejscowościach przedstawiciele władz podkreślają profesjonalizm kadry medycznej, wysoki standard świadczonych usług, otwartość i gościnność mieszkańców. Jednak opinia mieszkańców Ciechocinka jest nieco inna. Wysoko oceniają oni swoją gościnność, ale nie do końca są zadowoleni i przychylnie nastawieni do tak dużej liczby kuracjuszy, zwłaszcza emerytów, którzy wpływają na kształtowanie wizerunku miejscowości jako „miasteczka dla staruszków”.

Do elementów funkcjonalnych należą również uwarunkowania ekonomiczne. Władze samorządowe i gestorzy bazy uzdrowiskowej starają się szukać możliwości pozyskania funduszy, zachęty dla inwestorów, sposobów przyciągnięcia turystów. Próbują pokazać, że miejscowość uzdrowiskowa może być i jest dla nich atrakcyjna. Walory miejscowości ukazywane są na stronach internetowych, w folderach i publikacjach. Corocznie miasta uczestniczą również w targach turystycznych, organizują imprezy sportowe mające promować miasto. Inowrocław organizuje także festiwal „Prestur” (spotkania dziennikarzy), którzy w trakcie pobytu zapoznają się z miastem i odbywającymi się w nich wydarzeniami, czego efektem jest seria artykułów i relacji promocyjnych. Sanatoria Inowrocławia nie kierują oferty do konkretnej grupy wiekowej, społecznej czy zawodowej. Jedyne ukierunkowanie wynika z profilu leczniczego danego obiektu sanatoryjnego. Natomiast w uzdrowisku Ciechocinek zarządzający sanatoriami widzą szansę dalszego rozwoju w wyspecjalizowanej działalności leczniczej i rehabilitacyjnej. Część obiektów zamierza w przyszłości bardziej otworzyć się na gości zagranicz-

nych, przede wszystkim z Niemiec, Anglii, Rosji i Ukrainy. Obecnie z wysokiego potencjału turystycznego korzysta niewielka liczba obcokrajowców. Podejmowane są próby nawiązania współpracy z biurami, organizacjami turystycznymi, partnerami zagranicznymi. Mimo że większego zainteresowania jeszcze nie widać, to powinien to być kierunek przyszłych działań i starań o pozyskanie nowego klienta.

Według przedstawicieli władz samorządowych współpraca między administracją samorządową a lokalnymi organizacjami społecznymi, przedsiębiorstwem uzdrowiskowym, instytucjami kultury i mieszkańcami układa się bardzo dobrze, co nie do końca pokrywa się z oceną drugiej strony. Dość dobrze funkcjonują wydziały promocji miasta, angażując się w działania na rzecz wspólnej prezentacji obiektów i atrakcji na targach turystycznych i w Internecie oraz starając się dbać o poprawę wizerunku całego uzdrowiska. Wśród pracowników zakładów leczniczych można zauważyć niepewność, czy rosnąca konkurencja wewnętrzna i zewnętrzna, polityka państwa, większe wymagania kuracjuszy co do standardu usług, zbyt słaba znajomość języków obcych (słabsza w Inowrocławiu), nie wpłynęły negatywnie na zainteresowanie pobylem w ich uzdrowisku, co może oznaczać utratę pracy.

Województwo kujawsko-pomorskie znajduje się na czwartym miejscu pod względem zasobów noclegowych w obiektach sanatoryjnych (14,5%), a na drugim pod względem liczby kuracjuszy stacjonarnych (16,8%), odwiedzających uzdrowiska Inowrocław, Ciechocinek i Wieniec Zdrój. W polskich uzdrowiskach prowadzone jest leczenie w siedemnastu kierunkach, z których w Inowrocławiu potwierdzonych zostało sześć, a w Ciechocinku dziesięć. Ciechocinek jest jednym z pięciu uzdrowisk w Polsce, które specjalizują się także w leczeniu dzieci. Wszystko to świadczy o dużym potencjale tych uzdrowisk.

4. Podsumowanie

Polskie uzdrowiska borykają się z wieloma problemami: prawnymi, ekonomicznymi, infrastrukturalnymi, marketingowymi, społecznymi. Brak środków finansowych, niepewna sytuacja kontraktowania usług medycznych w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego, trudności w pozyskiwaniu środków z funduszy zewnętrznych, sytuacja na rynku prywatyzacyjnym uzdrowisk, zaniedbanie obiektów uzdrowiskowych, infrastruktury, brak środków na remonty, rosnące wymagania co do lecznictwa uzdrowiskowego, tradycyjny model lecznictwa, czasem wręcz niechęć do wprowadzania nowości oraz stereotypy dotyczące danego uzdrowiska wpływają na trudności i nie zawsze pozytywny wizerunek miejscowości uzdrowiskowych. Niska konkurencyjność uzdrowisk, brak spójnej strate-

gii marketingowej (oprócz Marketingowej strategii Polski w sektorze turystyki na lata 2008-2015), niedostateczna promocja uzdrowisk, słabo wykorzystywany potencjał leczniczy, turystyczny i ludzki również niekorzystnie odbijają się na funkcjonowaniu miejscowości uzdrowiskowych. Wszystkie te elementy sprawiają, że Inowrocław i Ciechocinek powinny zadbać o poprawę i odnowienie swojego wizerunku, podniesienie jakości oraz zróżnicowanie oferowanych usług leczniczych i turystyczno-wypoczynkowych.

Przeprowadzone analizy pozwoliły poznać potencjał uzdrowiskowy i turystyczny obu miejscowości w zakresie: liczby obiektów sanatoryjnych, rodzaju oferowanych zabiegów leczniczych, wprowadzania nowych zabiegów typu spa i wellness, wielkości turystycznej bazy noclegowej, istniejących walorów przyrodniczych i kulturowych oraz możliwości spędzenia czasu wolnego. Potencjał turystyczny obu uzdrowisk jest znaczący ze względu na ich centralne położenie w Polsce, bogate źródła wód mineralnych, złoża borowiny i soli kamiennej, solankę i mikroklimat. Niewątpliwie walory te wpłynęły na powstanie obszarów uzdrowiskowo-rekreacyjno-wypoczynkowych, które przyciągają kuracjuszy i turystów, zarówno krajowych, jak i zagranicznych.

Według kuracjuszy/turystów w przypadku uzdrowisk Inowrocław i Ciechocinek do najważniejszych czynników determinujących ich wybór można zaliczyć: wysoką jakość oferowanych zabiegów, gościnność i miłą atmosferę oraz atrakcyjność turystyczną miejscowości i najbliższej okolicy (średnia uzyskanych ocen nieco powyżej 4,0). W dalszej kolejności istotne są również warunki noclegowe, jakość wyżywienia oraz poczucie bezpieczeństwa (średnia ocen blisko 4,0).

Analiza potencjału turystycznego Inowrocławia i Ciechocinka w układzie dynamicznym wskazuje, że jest on systematycznie zwiększany, zwłaszcza w zakresie czynników strukturalnych. Dotyczy to przede wszystkim wzrostu ilościowego, ale także jakościowego bazy noclegowej i towarzyszącej (obiektów kultury i bazy rekreacyjnej). Nadal jednak mało wykorzystane są walory przyrodnicze i kulturowe obu miejscowości. Obiekty i miejsca są często zaniedbane, brakuje w nich oznakowania, nawet podstawowych informacji w postaci ogólnodostępnych ulotek czy tablic informacyjnych. Nie są one również dostatecznie wykorzystywane w procesie promocji miejscowości uzdrowiskowych, mimo ich wysokiej rangi i unikatowości w skali regionu, a nawet kraju.

Wzrost potencjału miejscowości zależy również od działań podejmowanych w zakresie czynników funkcjonalnych. Władze samorządowe dostrzegając tę zależność, starają się realizować wiele inwestycji, zwłaszcza tych, które bezpośrednio wpływają na jakość środowiska przyrodniczego (np. oczyszczalnie ścieków, sieć wodno-kanalizacyjna), jakość życia mieszkańców (np. sieć dróg, nowoczesne oświetlenie) oraz komfort wypoczynku osób przyjeżdżających (np. dbałość o estetykę miejscowości, poprawa bezpieczeństwa, rozbudowa bezkolizyjnych ścieżek i ciągów komunikacyjnych). Obecnie władze samorządowe dużą wagę

przywiązują także do programów rewitalizacji i przebudowy obiektów, modernizacji i odnowienia infrastruktury uzdrowiskowej, lepszego zarządzania przestrzenią miejską oraz poprawy wizerunku i konkurencyjności uzdrowiska, co jest zgodne z ogólnym kierunkiem działań podejmowanych w większości uzdrowisk w Polsce. Znajduje to też potwierdzenie w literaturze (Jagusiewicz 2001; Boruszcak 2009; Hadzik 2009; Szromek 2010).

Kierunki rozwoju badanych miejscowości uzdrowiskowych potwierdzają postępującą dywersyfikację oferty. Obok segmentu kuracjusza zaczynają być również dostrzegane pozostałe segmenty rynku, przede wszystkim segment turysty, co ma odzwierciedlenie w zmianach struktury i wielkości potencjału Inowrocławia i Ciechocinka, w oferowanych produktach turystycznych, w nieznacznych jeszcze, ale zauważalnych zmianach wizerunku miast z typowo uzdrowiskowego na uzdrowiskowo-turystyczno-rekreacyjny w przypadku Inowrocławia i „klimatycznego kurortu” w przypadku Ciechocinka.

Miejscowości uzdrowiskowe w Polsce podlegały różnym przemianom. Niektóre z nich, mimo cennych walorów leczniczych i turystycznych, zostały zapomniane, inne przeciwnie – rozkwitają i nadal przyciągają wielu kuracjuszy i turystów, a niektóre czekają dopiero na odkrycie. Omawiane miejscowości uzdrowiskowe, Inowrocław i Ciechocinek, należą do tych rozwijających się. Od właściwej polityki samorządowej i ogólnokrajowej zależy, jaka czeka je przyszłość.

Literatura

- Aktualizacja Strategii Rozwoju Miasta Ciechocinka 2007-2013 (2007), Ciechocinek.
Boruszcak M. (red.) (2009), *Perspektywy rozwoju uzdrowisk polskiego wybrzeża*, Gdańsk: Wyższa Szkoła Turystyki i Hotelarstwa.
Diagnoza Miasta Ciechocinka (2001), Ciechocinek.
Gminny program ochrony środowiska dla miasta Inowrocławia (2004), Poznań: Abrys.
Hadzik A. (2009), *Turystyka zdrowotna uzdrowisk*, Katowice: AWF.
Informacja o stanie gminy miejskiej Ciechocinek, www.ciechocinek.bipst.pl [28.05.2012].
Inowrocław. Uzdrowisko. Tak blisko (2008), Bydgoszcz: Urząd Miasta Inowrocław, Unitex.
Inowrocław i Kujawy Zachodnie. Informator krajoznawczy i turystyczny (2011), Inowrocław: Inowrocławska Lokalna Organizacja Turystyczna.
Jagusiewicz A. (2001), *Funkcje turystyczne uzdrowisk polskich*, Warszawa: Instytut Turystyki.
Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B. (2005), *Produkt turystyczny*, Warszawa: PWE.
Krysiak A. (2010), *Inowrocław i Kujawy. Przewodnik*, Inowrocław: POZKAL.
Kozłowska-Szczęśna T. (2000), *Dokumentacja Geograficzna nr 16. Stan badań klimatu uzdrowisk*, Warszawa.

- Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Ciechocinka 2008-2013 (2008), Ciechocinek: Biuro Doradztwa Inwestycyjnego i Projektów Unii Europejskiej.
- Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Inowrocławia na lata 2008-2015, Załącznik nr 1 do uchwały nr XXXIII/464/2009 Rady Miejskiej Inowrocławia z dnia 27 maja 2009 r.
- Mansfeld B. (1987), *Ciechocinek*, Gdańsk: KAW.
- Meyer B. (2010), Aktywność samorządu lokalnego jako element potencjału turystycznego. Na przykładzie wybranych gmin województwa zachodniopomorskiego, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług*, nr 590(52).
- Nasze Miasto Inowrocław. W Inowrocławiu odkryto pozostałości najstarszej w Europie łożyska solankowej! (2011), Informator Urzędu Miasta Inowrocławia, nr 2(72).
- Nocna A. (2009), *Ciechocinek. Tydzień w czarującym mieście*, Ciechocinek: Herold Book.
- Ponikowska I., Marciniak K. (1988), *Ciechocinek. Terenoterapia uzdrowska*, Warszawa – Poznań: Włocławskie Towarzystwo Naukowe, PWN.
- Program Ochrony Środowiska dla Miasta Ciechocinka na lata 2007-2013 (2007), Ciechocinek.
- Raport Lekarza Uzdrawiskowego (2000), Ciechocinek: Ministerstwo Zdrowia, www.mz.gov.pl [12.05.2012].
- Słomczyński A. (1971), *Ciechocinek i okolice*, Warszawa: Sport i Turystyka.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy miasto Inowrocław, uchwała nr XXIV/350/08 Rady Miejskiej Inowrocławia z dnia 29 października 2008 r.
- Szromek A. (red.) (2010), *Uzdrowiska i ich znaczenie w gospodarce turystycznej*, Kraków: Proksenia.
- Uchwała nr XLVI/657/2010 Rady Miejskiej Inowrocławia z dnia 27 września 2010 r. w sprawie uchwalenia statutu Uzdrawiska Inowrocław.
- Uchwała nr XVII/230/2011 Rady Miejskiej Inowrocławia z dnia 22 grudnia 2011 r., zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia statutu Uzdrawiska Inowrocław.
- Węclawowicz-Bilska E. (2008), *Uzdrowiska polskie. Zagadnienia programowo-przestrzenne*, Kraków.
- www.aleksandrow.pl [30.09.2012].
- www.ciechocinek.pl [10.12.2011, 28.05.2012, 20.05.2012].
- www.inowroclaw.pl [26.02.2012, 2.07.2012].
- www.mck.ciechocinek.pl [26.02.2012, 2.07.2012].
- www.mz.gov.pl [12.05.2012].
- www.osir.ciechocinek.pl [26.02.2012, 2.07.2012].
- Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy miasto Inowrocław, Załącznik nr 1 do uchwały nr XXIV/350/08 Rady Miejskiej Inowrocławia z dnia 29 października 2008 r.

Analysis of the potential of tourist spas and its reflection in the development of health tourism (based on the example of Inowrocław and Ciechocinek)

Abstract. Sanitary/health tourism has nowadays become one of the most powerful branches of tourism. It is associated with certain demographic changes, as well as, the necessity of economic recovery of the areas of health resorts, which are responsive to the new trends in health tourism. The article deals with the problems of activating the role of health tourism in the context of its influence on the development of health resorts using the example of two towns: Ciechocinek and Inowrocław. The research and analyses done permitted to outline existing potential, possibilities, and the present state of exploitation. Both health resorts have significant potential, which is important for their regions, but they are still being under-utilized. However, from year to year, we can observe an increasing interest in the new forms of sanitary/health tourism in which there is better use of existing resources, both structural and functional in the village. This trend is distinct in the health resort of Ciechocinek which, at the same time, seems to be a better projected location to transform into a modern, high-class spa resort.

Keywords: sanitary/health tourism, tourism potential, spa